

Sygn. akt I PK 201/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

Protokolant Anna Pęsko

w sprawie z powództwa J. N.

przeciwko Gminnej Bibliotece w [...] oraz Gminie [...]

o przywrócenie do pracy,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 lipca 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej Gminnej Biblioteki w [...]

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...]

z dnia 15 marca 2016 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...]
do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w [...] wyrokiem z dnia 8 października 2015 r. przywrócił powódkę J.N. do pracy w pozwanej Gminnej Bibliotece w [...] na poprzednich warunkach pracy i płacy, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 27.277,60 zł za cały czas pozostawania bez pracy pod warunkiem podjęcia pracy oraz oddalił powództwo wobec pozwanej Gminy [...]. Ponadto, Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej Gminnej Biblioteki w [...] na rzecz powódki kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu oraz od powódki na rzecz pozwanej Gminy [...] kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka została powołana na stanowisko kierownika Gminnej Biblioteki w [...] z dniem 16 czerwca 2014 r. na okres do dnia 15 czerwca 2019 r. W wyborach samorządowych przeprowadzonych w dniu 16 listopada 2014 r. na burmistrza [...] został wybrany W. K. Zarządzeniem nr 16/2015 z dnia 28 stycznia 2015 r., powołując się na regulację art. 15 ust. 5 pkt 3 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz z powodu braku zaufania, odwołał on powódkę ze stanowiska kierownika Gminnej Biblioteki Publicznej w [...]. W zarządzeniu tym znajdowała się także informacja, że odwołanie powoduje rozwiązanie stosunku pracy z powołania i następuje z dniem 28 lutego 2015 r., z zachowaniem okresu wypowiedzenia, zgodnie z art. 36 § 1 k.p. W uzasadnieniu zarządzenia burmistrz podał, z kolei, że powódka dopuściła się naruszenia prawa przez rozpowszechnianie w czasopiśmie „Gazeta [...]” nieprawdziwych informacji na temat obecnego organizatora, burmistrza W. K., co zostało stwierdzone prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego i co stanowiło wiążące ustalenie dla innych sądów i organów. Ponadto, powódka nie wykonała nałożonego na nią obowiązku sprostowania nieprawdziwych informacji i zaprzeczała faktowi naruszenia przepisów prawa prasowego. Z tego wynikało zaś, że jej działania „od początku były wymierzone przeciwko obecnemu Burmistrzowi [...], co w pełni uzasadnia utratę zaufania Organizatora do Kierownik Gminnej Biblioteki Publicznej w [...]”. Natomiast z uwagi na kierowniczy charakter zajmowanego stanowiska, w ocenie burmistrza, niemożliwa jest dalsza prawidłowa współpraca.

Sąd pierwszej instancji ustalił także, iż burmistrz w toku niniejszego procesu, w związku z błędnie ustalonym okresem wypowiedzenia, zlecił wypłatę na rzecz

powódki wynagrodzenia za marzec i kwiecień 2015 r. oraz wystawił nowe świadectwo pracy, wskazujące, że stosunek pracy ustał z dniem 30 kwietnia 2015 r.

Uwzględniając tak ustalony stan faktyczny sprawy, Sąd Rejonowy powołał się na regulacje art. 15 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 25 października 1999 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, które przewidują zatrudnienie dyrektora instytucji kultury na podstawie powołania oraz powierzają uprawnienia do powołania i odwołania dyrektora organizatorowi, czyli podmiotowi tworzącemu instytucję, w tym wypadku gminie, która działa przez swój organ wykonawczy (wójta, burmistrza, prezydenta).

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił też, że stosunek pracy oparty na powołaniu różni się od opartego na umowie o pracę, a różnice te również w tej sprawie mają istotne znaczenie. Podkreślił, że o ile powołanie oznacza zazwyczaj mniejszą trwałość stosunku pracy i możliwość odwołania osoby powołanej na dane stanowisko kierownicze nawet bez wskazywania przyczyny odwołania, o tyle ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej zawiera w tej kwestii daleko idące ograniczenia. Po pierwsze - organizator może powołać i odwołać dyrektora instytucji kultury po zasięgnięciu opinii związków zawodowych działających w tej instytucji kultury oraz stowarzyszeń zawodowych i twórczych właściwych ze względu na rodzaj działalności prowadzonej przez instytucję. Po drugie - przyczyny odwołania są określone precyzyjnie w art. 15 ust. 6 ustawy i tylko one mogą stanowić podstawę rozwiązania stosunku pracy. Dopiero w zakresie nieuregulowanym w ustawie w sprawach dotyczących powoływania i odwoływania dyrektora instytucji kultury mają zastosowanie przepisy art. 68-72 k.p. Te odmienności w stosunku do rozwiązań kodeksowych oznaczają, z kolei, inne konsekwencje w przypadku odwołania niezgodnego z przepisami prawa (zarówno w zakresie opiniodawczym jak i podstaw ustawowych odwołania). W tym zakresie Sąd Rejonowy przypomniał pogląd prawny wyrażony w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1997 r., I PKN 65/97 (OSNP 1998 nr 1, poz. 16), zgodnie z którym, z regulacji z art. 15 ustawy o organizacji i prowadzeniu działalności kulturalnej wynika odstępstwo od wprowadzonego w art. 69 k.p. wyjątku, że do stosunku pracy z powołania nie mają zastosowania przepisy regulujące rozpatrywanie sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania

o bezskuteczności wypowiedzeń, o odszkodowaniu przewidzianym w razie wypowiedzenia umowy o pracę i o przywracaniu do pracy.

Sąd Rejonowy podkreślił, że zarządzenie burmistrza o odwołaniu powódki podaje dwa powody rozwiązania stosunku pracy: naruszenie prawa przez rozpowszechnianie w czasopiśmie „Gazeta [...]” nieprawdziwych informacji na temat obecnego organizatora oraz utratę zaufania do powódki. Ta ostatnia przyczyna, zdaniem Sądu pierwszej instancji, nie stanowi ustawowej przesłanki odwołania wymienionej w art. 15 ust. 6 pkt 3 ustawy, zgodnie z którym, odwołanie przed upływem okresu, na który powołano dyrektora instytucji kultury, może nastąpić z powodu naruszenia przepisów prawa w związku z zajmowanym stanowiskiem.

Sąd pierwszej instancji wskazał także, że wprowadzie poza sporem pozostawało to, że powódka w wyniku procesu w trybie wyborczym została zobowiązana do sprostowania informacji zawartych w redagowanej przez siebie gazecie na temat obecnego burmistrza, jednakże nawet w takiej sytuacji nie mogła ona wówczas naruszyć prawa wobec „organizatora”, albowiem w dacie tych zdarzeń W. K. nie był burmistrzem, a co za tym idzie podniesiony przez niego zarzut działania na jego szkodę, jako burmistrza, był chybiony.

Najistotniejsze, w ocenie Sądu Rejonowego, było jednak to, że wskazana przyczyna odwołania powódki nie miała związku z zajmowanym przez nią stanowiskiem kierownika Gminnej Biblioteki w [...]. Naruszenie prawa stwierdzone przez Sąd Apelacyjny w toku wyborów miało związek z prowadzoną przez nią równoległe do zatrudnienia w Bibliotece działalnością dziennikarską w „Gazecie [...]”. Powódka nie miała zakazu prowadzenia takiej działalności, zaś żaden przepis ustawy nie ogranicza dyrektora instytucji kultury w prowadzeniu działalności dziennikarskiej, publicystycznej czy wydawniczej. Nie było więc zasadne odwołanie powódki na podstawie art. 15 ust. 6 pkt 3 ustawy, gdyż nie miało miejsca naruszenie przez nią prawa w związku z zajmowanym stanowiskiem.

Powyższe okoliczności, w ocenie Sądu Rejonowego, skutkowały koniecznością przywrócenia powódki do pracy na dotychczasowych warunkach, gdyż nie zaistniały żadne z ustawowych przesłanek do jej odwołania, a stosunek pracy winien być kontynuowany do daty określonej aktem powołania (zastosowanie

ma art. 45 § 1 k.p. wobec wyłączenia przez przepisy ustawy regulacji art. 69-70 k.p. w zakresie niemożliwości przywrócenia do pracy).

Sąd pierwszej instancji zaznaczył także, że przywrócenie powódki do pracy nie wynikało z samego faktu pozostawania przez nią w ciąży w chwili rozwiązania stosunku pracy, jak to ma miejsce w przypadku umów o pracę (art. 177 § 1 k.p.), lecz przede wszystkim z naruszenia przepisów o możliwości odwołania dyrektora instytucji kultury zatrudnionego na podstawie powołania. W ocenie Sądu pierwszej instancji, pracownica w ciąży, odwołana ze stanowiska dyrektora instytucji kultury niezgodnie z wymogami art. 15 ust. 1 i 6 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, przywrócona do pracy wyrokiem sądu, ma prawo do wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy, gdyż wówczas zastosowanie znajdzie art. 47 zdanie drugie k.p., przyznający pracownicy chronionej w okresie ciąży prawo do wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy.

Z uwagi na powyższe Sąd Rejonowy zasądził na rzecz powódki wynagrodzenie za okres od dnia 1 maja 2015 r. (dzień po ustaniu stosunku pracy) do dnia 8 października 2015 r. (dzień zamknięcia rozprawy i wyrokowania).

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 15 marca 2016 r. oddalił apelację wniesioną przez pozwaną od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy zauważył, że zatrudnienie dyrektora instytucji kultury na podstawie powołania przewiduje ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Przepis art. 15 ust. 1 i 6 tej ustawy uprawnienia do powołania i odwołania dyrektora powierza organizatorowi, czyli podmiotowi tworzącemu instytucję, w tym wypadku gminie, która działa przez swój organ wykonawczy (wójta, burmistrza, prezydenta). Ustawa ta wprowadza pewne obostrzenia, które dotyczą możliwości powoływania i odwołania dyrektora instytucji kultury po uprzednim zasięgnięciu opinii związków zawodowych działających w tej instytucji kultury oraz stowarzyszeń zawodowych i twórczych właściwych ze względu na rodzaj działalności prowadzonej przez instytucję (art. 15 ust. 1 ustawy). Przepis art. 15 ust. 6 ustawa wskazuje natomiast możliwe przyczyny (podstawy) odwołania.

W opinii Sądu drugiej instancji, powyższe odmienności w stosunku do rozwiązań kodeksowych oznaczają też inne konsekwencje w przypadku niezgodnego z przepisami prawa odwołania. Z regulacji z art. 15 ustawy o organizacji i prowadzeniu działalności kulturalnej wynika odstępstwo od wprowadzonego w art. 69 i następnych k.p. wyjątku, że do stosunku pracy z powołania nie mają zastosowania przepisy regulujące rozpatrywanie sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania o bezskuteczności wypowiedzeń, o odszkodowaniu przewidzianym w razie wypowiedzenia umowy o pracę i o przywracaniu do pracy. Oznacza to, że w związku z ustaleniem niezgodności z prawem odwołania, powódce przysługiwało żądanie przywrócenia do pracy, przy czym nie miały zastosowania przepisy ogólne Kodeksu pracy co do stosunków na podstawie powołania, w tym przywołany art. 72 k.p. Nie ulegało bowiem wątpliwości, że w sprawie mieliśmy do czynienia ze specyficznym zatrudnieniem dyrektora instytucji kultury. Ustawa branżowa w sposób jasny sprecyzowała zaś, kiedy jest możliwe odwołanie ze stanowiska, i wprowadziła w tym zakresie odstępstwo od wprowadzonego w art. 69 k.p. wyjątku, że do stosunku pracy z powołania nie mają zastosowania przepisy regulujące rozpatrywanie sporów ze stosunków pracy w części dotyczącej orzekania o bezskuteczności wypowiedzenia, odszkodowaniu i przywróceniu do pracy.

Sąd Okręgowy zgodził się także z Sądem Rejonowym w zakresie, w jakim Sąd ten orzekł, że w niniejszej sprawie ma zastosowanie art. 45 § 1 k.p. Jest to bowiem konsekwencja wyłączenia przez przepisy ustawy regulacji w zakresie stosunku pracy na podstawie powołania. Jednocześnie w niniejszej sprawie nie zaistniała żadna z przyczyn wymienionych w art. 15 ust. 6 ustawy, a wskazane w oświadczeniu woli pracodawcy przyczyny odwołania nie mieściły się w dyspozycji tego przepisu. Utrata zaufania w ogóle nie została wymieniona w tym przepisie, natomiast jakkolwiek art. 15 ust. 6 w pkt 3 stanowi, że odwołanie jest możliwe z powodu naruszenia przepisów prawa w związku z zajmowanym stanowiskiem, to jednak naruszenie prawa stwierdzone przez Sąd Apelacyjny w toku wyborów nie miało związku z zajmowanym przez powódkę stanowiskiem dyrektora Biblioteki, tylko z prowadzoną przez nią równoległe do zatrudnienia w Bibliotece działalnością

dziennikarską w "Gazecie [...]". Przy czym powódka nie miała zakazu prowadzenia takiej działalności.

Pozwana Gminna Biblioteka w [...] wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 15 marca 2016 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszeniu przepisów prawa materialnego, to jest:

a) art. 15 ust. 7 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, przez jego niezastosowanie do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, a tym samym uznanie, że w stosunku do dyrektora instytucji kultury w sprawach nieuregulowanych w ustawie nie stosuje się art. 68-72 k.p., gdzie w przedmiotowym stanie faktycznym mają zastosowanie przepisy art. 68 - 72 k.p.;

b) art. 69 pkt 2 k.p., przez jego błędną wykładnię prowadzącą do przyjęcia, że w zaistniałym stanie faktycznym powódce przysługuje roszczenie o przywrócenie do pracy, w sytuacji gdy powódce roszczenie o przywrócenie do pracy nie przysługuje z uwagi na fakt, że z pozwaną łączył ją stosunek pracy na podstawie powołania, a do stosunku pracy na podstawie powołania stosuje się przepisy dotyczące umowy o pracę na czas nieokreślony z wyłączeniem przepisów regulujących rozpatrywanie sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania o przywróceniu do pracy;

c) art. 72 § 2 k.p., przez jego niewłaściwą wykładnię i niezastosowanie oraz przyjęcie, że nie znajdzie on zastosowania w przedmiotowym stanie faktycznym w związku z istnieniem szczególnej regulacji dotyczącej odwoływania dyrektorów instytucji kultury (art. 15 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej), gdzie przepisy tej ustawy nie zawierają unormowań szczególnych w tym zakresie i w sprawach nieuregulowanych odsyłają m.in. do art. 72 § 2 k.p., w związku z czym przepis ten powinien zostać zastosowany do ustalonego w sprawie stanu faktycznego;

d) art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 69 pkt 2 k.p., przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że powódce przysługuje roszczenie o przywrócenie do pracy, gdzie powódce będącej pracownikiem, którego stosunek pracy nawiązany został na podstawie powołania,

roszczenia takie nie przysługują z uwagi na treść art. 69 pkt 2 k.p. i zawarte w nim wyłączenie;

e) art. 47 k.p. w związku z art. 69 pkt 2 k.p., przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że powódce przysługuje wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy, gdzie powódce będącej pracownikiem, którego stosunek pracy nawiązany został na podstawie powołania, roszczenia takie nie przysługują z uwagi na treść art. 69 pkt 2 k.p. i zawarte w nim wyłączenie,

a także naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, to jest:

a) art. 378 § 1 k.p.c., przez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji, polegające na nierozpoznaniu wszystkich zarzutów apelacji, w tym naruszenia art. 15 ust. 7 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, przez jego niezastosowanie do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, a tym samym uznanie, iż w stosunku do dyrektora instytucji kultury w sprawach nieuregulowanych w ustawie nie stosuje się art. 68-72 k.p. oraz naruszenia art. 47 k.p. w związku z art. 69 pkt 2 k.p., przez jego błędną wykładnię prowadzącą do przyjęcia, iż powódce przysługuje wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy, w sytuacji gdy roszczenie takie w stosunku do pracowników, których stosunek pracy nawiązany został na podstawie powołania, wyłącza art. 69 pkt 2 k.p.;

b) art. 328 § 2 k.p.c., przez brak uzasadnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia i poprzestanie na lakonicznym twierdzeniu, że Sąd Rejonowy dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń faktycznych, wyjaśnił w sposób szczegółowy i rzetelny wszelkie okoliczności sprawy, jak również dokonał wszechstronnego, wnikliwego i należytego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w [...], jak również poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w [...] (w przypadku stwierdzenia podstaw) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty przez uwzględnienie apelacji pozwanego i oddalenie powództwa, a ponadto o zasądzenie

na rzecz pozwanej od powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrywana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna jest uzasadniona, aczkolwiek nie sposób podzielić wszystkich sformułowanych w niej zarzutów.

Skarga ta jest oparta na obu podstawach zaskarżenia (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), dlatego Sąd Najwyższy uznaje za niezbędne odnieść się w pierwszej kolejności do zarzutów podniesionych w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania.

Zdaniem Sądu Najwyższego, nie jest uzasadniony zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. W tym zakresie Sąd Najwyższy przede wszystkim zauważa, że zarzut ten został wadliwie skonstruowany. Przedmiotem kontroli kasacyjnej jest bowiem prawomocny wyrok wydany przez sąd drugiej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.), co powoduje, że powołanie przepisu - co do zasady regulującego postępowanie pierwszoinstancyjne - musi być połączone ze wskazaniem odpowiedniego przepisu postępowania dotyczącego rozpoznawania apelacji (np. art. 391 § 1 k.p.c.). Niezależnie od tego Sąd Najwyższy stwierdza jednak, że co prawda uzasadnienie wyroku wydanego przez sąd drugiej instancji również powinno odpowiadać wymaganiom konstrukcyjnym określonym w art. 328 § 2 k.p.c., w szczególności powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, ale w przypadku oddalenia apelacji i podzielenia w całości ustaleń faktycznych i oceny dowodów dokonanych przez sąd pierwszej instancji sąd apelacyjny nie musi ponownie przytaczać tych samych ustaleń i tej samej oceny. Jest to możliwe zwłaszcza wtedy, gdy - jak w okolicznościach niniejszej sprawy - zarzuty apelacyjne nie dotyczą błędów w zakresie ustalenia faktów i oceny dowodów. W takich

przypadkach w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że gdy sąd odwoławczy, oddalając apelację, orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, nie musi powtarzać dokonanych ustaleń. Wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. między innymi wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753). Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. (pod warunkiem powołania go w związku z art. 391 § 1 k.p.c.) może zaś stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów konstrukcyjnych, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753). Zarzut wadliwego sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia może więc okazać się zasadny jedynie wówczas, gdy z powodu braku w uzasadnieniu elementów wymienionych w art. 328 § 2 k.p.c. zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. To, czy w istocie sprawa została wadliwie, czy prawidłowo rozstrzygnięta, nie zależy od tego, jak zostało napisane uzasadnienie, co znajduje potwierdzenie w art. 398¹⁴ k.p.c., zgodnie z którym Sąd Najwyższy oddala skargę kasacyjną także wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971).

W ocenie Sądu Najwyższego, uzasadnienie wyroku zaskarżonego w niniejszym postępowaniu nie jest dotknięte takimi brakami. Sąd Okręgowy stwierdził bowiem, że podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji i przyjmuje je za własne, co było o tyle uprawnione, że apelacja skarżącej nie zawierała żadnych zarzutów dotyczących ustalenia faktów i oceny dowodów, ograniczając się do zarzutów naruszenia prawa materialnego. Wspomniane uzasadnianie zawiera również wyjaśnienie podstawy prawnej zaskarżonego wyroku z przytoczeniem zastosowanych przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa.

Nieuzasadniony jest także zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. Stosownie do treści tego przepisu, sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji. Oznacza to, że jest związany apelacją w aspekcie przedmiotowym i niedopuszczalne jest rozpoznanie przez ten sąd niezaskarżonej części orzeczenia. Jak stwierdził przy tym Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia

31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008 nr 6, poz. 55), Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Ponadto wypada podkreślić, że wynikający z art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza z jednej strony zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice, z drugiej zaś nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. W konsekwencji, sąd drugiej instancji może - a jeżeli je dostrzeże, powinien - naprawić wszystkie stwierdzone w postępowaniu apelacyjnym naruszenia przez sąd pierwszej instancji prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji, pod warunkiem, że mieszczą się w granicach zaskarżenia, zaś wynikający z brzmienia art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji powinien być rozumiany jako nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2010 r., I PK 41/10, LEX nr 667488). Rozpoznanie „sprawy” w granicach apelacji oznacza przy tym, że sąd drugiej instancji nie koncentruje się jedynie na ocenie zasadności zarzutów apelacyjnych, lecz rozstrzyga merytorycznie o zasadności zgłoszonych roszczeń procesowych.

Zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd drugiej instancji uczynił zadość tym wymogom, w szczególności odnosząc się do wszystkich zarzutów podniesionych w apelacji i prezentując w tym zakresie wykładnię przepisów prawa materialnego przytoczonych przez autora apelacji. Ta wykładnia, stanowiąca podstawę przeprowadzonej następnie przez ten Sąd subsumcji ustalonego w sprawie stanu faktycznego, nie mogła być natomiast rozważana w kontekście naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., lecz powinna być oceniana wyłącznie w ramach rozpatrywania sformułowanych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Odnosząc się zatem do tych zarzutów, Sąd Najwyższy wstępnie przypomina, że zgodnie z art. 68 § 1 k.p., stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach. Jak wyjaśnił zaś Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 stycznia 2005 r., I PZP 11/04 (OSNP 2005 nr 9,

poz. 123), stanowi to jednoznaczne ograniczenie zakresu zatrudniania pracowników na podstawie powołania. Zarówno piśmiennictwo prawa pracy, jak i judykatura stoją na stanowisku, że interpretacja art. 68 k.p., jako przepisu wprowadzającego szczególną podstawę nawiązania stosunku pracy, odrębną od powszechnego sposobu, którym jest zatrudnianie na podstawie umowy o pracę, musi mieć charakter ścisły. Za ścisłą interpretacją art. 68 k.p. przemawia również wzgląd na stabilizację zatrudnienia, które w przypadku powołania doznaje istotnego osłabienia. W szczególności pracownik zatrudniony na podstawie powołania może być bowiem w każdym czasie - niezwłocznie lub w określonym terminie - odwołany ze stanowiska przez organ, który go powołał (art. 70 § 1 k.p.).

W przepisach prawa termin „powołanie” występuje jednak w różnym znaczeniu. W niektórych wypadkach powołanie może bowiem prowadzić wyłącznie do powierzenia stanowiska (funkcji) bez nawiązywania na tej podstawie stosunku pracy. Na przykład, powierzenie funkcji dyrektora szkoły nauczycielowi mianowanemu lub dyplomowanemu nie prowadzi do nawiązania stosunku pracy z powołania, a jedynie do przekształcenia dotychczasowego stosunku pracy z nominacji, w jakim pozostawał z daną szkołą nauczyciel przed podjęciem funkcji dyrektora. W innych przypadkach, w przepisach prawa używa się natomiast pojęcia „powołanie” w znaczeniu czysto technicznym, jako powierzenie stanowiska, chociaż podstawą zatrudnienia jest umowa o pracę. W związku z powołaniem ustawodawca niejednokrotnie wyraźnie wskazuje, że dana osoba pozostaje w stosunku pracy, jak np. w art. 39 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych w odniesieniu do dyrektora przedsiębiorstwa państwowego.

W powołanej wcześniej uchwale z dnia 11 stycznia 2005 r., I PZP 11/04, Sąd Najwyższy uznał wszakże, a pogląd ten został następnie utrwalony w późniejszym orzecznictwie i jest w pełni podzielany przez Sąd Najwyższy w obecnym składzie, że na gruncie ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizacji i prowadzeniu działalności kulturalnej należy przyjąć, że powołanie dyrektora instytucji kultury, o którym mowa w art. 15 tej ustawy, oznacza powołanie na stanowisko w rozumieniu art. 68 k.p. Ustawa nie przewiduje żadnej innej podstawy do zajmowania stanowiska dyrektora instytucji kultury. Równocześnie należy mieć na uwadze, że zgodnie z art. 17 tej ustawy dyrektor instytucji kultury zarządza instytucją i

reprezentuje ją na zewnątrz. Nie może budzić wątpliwości, że zarządzanie instytucją kultury oznacza zarządzanie całą tą instytucją w rozumieniu jej substratu materialnego, organizacyjnego oraz kierowania zatrudnionymi w tej instytucji ludźmi (pracownikami), które angażują czas i siły dyrektora instytucji kultury - pracodawcy. W tych warunkach trudno byłoby przyjąć, że powołanie dyrektora instytucji kultury oznacza jedynie powierzenie funkcji, zwłaszcza w sytuacji, kiedy przepisy powołanej ustawy nie przewidują innej formy prawnej zatrudnienia niż powołanie na stanowisko.

Odwołanie dyrektora instytucji kultury jest uregulowane w art. 15 ust. 6 pkt 1-5 (a po części także w ust. 4) ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Ponieważ przepis ten zawiera enumeratywne wyliczenie przyczyn odwołania dyrektora instytucji kultury, należy uznać go za regulację o charakterze szczególnym, wykluczającą możliwość stosowania przepisów i zasad Kodeksu pracy (art. 70 k.p.). We wcześniejszych orzeczeniach Sąd Najwyższy wskazywał wprost na szczególny charakter art. 15 ustawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 marca 1997 r., I PKN 65/97, OSNAPiUS 1998 nr 1, poz. 6, czy też z dnia 20 sierpnia 2009 r., II PK 43/09, LEX nr 602701). Należy także zwrócić uwagę, że art. 70 § 1² k.p. stanowi, że stosunek pracy z pracownikiem odwołanym ze stanowiska rozwiązuje się na zasadach określonych w przepisach niniejszego oddziału, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Przepis ten potwierdza więc ogólną zasadę pierwszeństwa stosowania przepisu szczególnego przed ogólnym.

Na gruncie przepisów Kodeksu pracy możliwe jest odwołanie (równoznaczne z wypowiedzeniem) bez podawania przyczyny odwołania (art. 70 § 1 k.p.). Natomiast określenie w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej konkretnych przyczyn uzasadniających odwołanie niewątpliwie ma na celu zapewnienie wzmożonej trwałości terminowego stosunku pracy z powołania przewidzianego w tej ustawie. Odwołanie dyrektora instytucji kultury podlega przy tym kontroli sądowej, a sprawa o roszczenia wynikające z wadliwości takiego odwołania jest sprawą o roszczenia ze stosunku pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2014 r., I PK 43/14, OSNP 2016 nr 3, poz. 30 i powołane tam orzecznictwo). Oznacza to, że sąd

pracy jest obowiązany zbadać, czy podana w odwołaniu przyczyna odpowiada którejś z przyczyn wymienionych w ustawie oraz czy jest rzeczywista i prawdziwa, a w razie ustalenia, że podana przyczyna nie spełnia tych kryteriów, jest uprawniony do uznania odwołania za wadliwe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., I PK 200/12, OSNP 2014 nr 2, poz. 19).

Wbrew odmiennemu pogładowi prezentowanemu przez Sąd *meriti*, pracownikowi wadliwie odwołanemu na podstawie art. 15 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej nie przysługuje jednak roszczenie o uznanie odwołania za bezskuteczne oraz roszczenie o przywrócenie do pracy, lecz jedynym przysługującym mu roszczeniem jest roszczenie o odszkodowanie. Wprawdzie we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego został wyrażony pogląd, że z regulacji zawartej w tym przepisie wynika odstępstwo od wprowadzonego w art. 69 k.p. wyjątku, że do stosunku pracy z powołaniami mają zastosowania przepisy regulujące rozpatrywanie sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania o bezskuteczności wypowiedzeń, o odszkodowaniu przewidzianym w razie wypowiedzenia umowy o pracę i o przywracaniu do pracy (por. powoływany przez Sąd pierwszej instancji wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1997 r., I PKN 65/97, OSNP 1998 nr 1, poz. 6). Podobne stanowisko, choć nie dotyczyło ono dyrektorów instytucji kultury lecz odwoływanych ze stanowiska radnych, zajął Sąd Najwyższy w powoływanej przez Sąd drugiej instancji uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 24 listopada 1992 r., I PZP 55/92 (OSNCP 1993 nr 7-8, poz. 116). Jednakże oba te orzeczenia nie uwzględniały (bo z oczywistych względów nie mogły uwzględniać) zmian, które nastąpiły obowiązującym stanie prawnym, czego Sądy obu instancji, jak się zdaje, nie dostrzegły, a przynajmniej nie rozważyły znaczenia tych zmian dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Zgodnie bowiem z art. 15 ust. 7 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, dodanym przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 207, poz. 1230), obowiązującym od dnia 1 stycznia 2012 r., w sprawach dotyczących powoływania i odwoływania dyrektora instytucji kultury w zakresie nieuregulowanym w ustawie mają zastosowanie przepisy art. 68-72 k.p., co oznacza, że o zastosowaniu – przy czym nie odpowiednio, ale wprost – tych

przepisów decyduje wyłącznie to, czy dana kwestia związana z powoływaniem i odwoływaniem dyrektora instytucji kultury jest bądź nie jest uregulowana w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (z tej przyczyny w przypadku odwołania dyrektora instytucji kultury nie znajdzie zastosowania przewidujący swobodę odwoływania art. 70 § 1 k.p.). Należy zatem stanowczo stwierdzić, że w obecnym stanie prawnym musi zostać uznany za nieaktualny w szczególności pogląd zaprezentowany w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1997 r., I PKN 65/97.

Wymaga też podkreślenia, że z dniem 1 stycznia 2004 r. uległo zmianie brzmienie art. 69 k.p., którego pkt 2 lit. b) został uchylony przez art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 14 listopada 2003 r. (Dz.U. Nr 213, poz. 2081) zmieniającej Kodeks pracy, co spowodowało, że o ile poprzednio art. 69 k.p. nie dopuszczał żadnych roszczeń przewidzianych w art. 45 § 1 k.p., o tyle w obecnym brzmieniu nadal uniemożliwia stosowanie przepisów regulujących rozpatrywanie sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania o bezskuteczności wypowiedzi i o przywróceniu do pracy, ale dopuszcza ich stosowanie w części odnoszącej się do orzekania o odszkodowaniu. Aktualnie obowiązujące regulacje, w odróżnieniu od poprzednich, przewidują zatem sankcję na wypadek naruszenia przez organizatora kultury przepisów o trybie i przyczynach rozwiązywania z dyrektorami instytucji kultury stosunków pracy, ale jest nią wyłącznie możliwość wystąpienia przez odwołanego pracownika z roszczeniem odszkodowawczym (por. powołany wcześniej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., I PK 200/12). Takie rozwiązanie ma przy tym tę zaletę, że w sposób jednolity odnosi się do wszystkich pracowników, których stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania, niezależnie od tego jakie przepisy szczególne go regulują.

Zdaniem Sądu Najwyższego, prawidłowości przedstawionej wyżej wykładni nie może podważać zaprezentowana przez Sąd drugiej instancji argumentacja odwołująca się do uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej z dniem 1 stycznia 2012 r. ustawę o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, w którym podkreślano potrzebę wsparcia dyrektorów instytucji kultury przez przyjęcie rozwiązania, że ich odwołanie przed upływem kadencji byłoby możliwe tylko w ściśle określonych przypadkach. Jej akceptacja oznaczałaby bowiem, że regulacja

zawarta w dodanym wówczas do tej ustawy art. 15 ust. 7 byłaby tylko „martwym” zapisem, gdyż nie jest możliwe jednoczesne stosowanie, między innymi, art. 69 k.p. oraz jego równoczesne niestosowanie w sprawach dotyczących odwoływania dyrektora instytucji kultury w zakresie nieuregulowanym w ustawie.

Uwzględniając przedstawione motywy, Sąd Najwyższy uznaje za uzasadnione sformułowane w rozpatrywanej skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 15 ust. 7 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, a także art. 45 § 1 k.p., art. 47 k.p. i art. 69 pkt 2 k.p.

W ocenie Sądu Najwyższego, skarżąca trafnie zarzuca również, że Sąd drugiej instancji błędnie przyjął, iż w okolicznościach niniejszej sprawy nie znajdzie zastosowania art. 72 § 2 k.p. Należy przypomnieć, że w przepisie tym ustawodawca przewidział sytuację, w której dochodzi do odwołania pracownicy w okresie ciąży. Jest to przepis odrębny w stosunku do art. 177 k.p., który do stosunku pracy opartego na powołaniu nie ma zastosowania. W takiej sytuacji organ odwołujący jest obowiązany zapewnić pracownicy inną pracę, odpowiednią ze względu na jej kwalifikacje zawodowe, przy czym przez okres równy okresowi wypowiedzenia pracownica ma prawo do wynagrodzenia w wysokości przysługującej przed odwołaniem. Jeżeli jednak pracownica nie wyrazi zgody na podjęcie innej pracy, stosunek pracy ulega rozwiązaniu z upływem okresu równego okresowi wypowiedzenia, którego bieg rozpoczyna się od dnia zaproponowania na piśmie innej pracy. Co jednak szczególnie istotne, omawiany przepis został wymieniony w art. 15 ust. 7 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej jako jeden z tych, które mają zastosowanie, a przepisy tej ustawy nie zawierają regulacji, która stanowiłaby jego odpowiednik.

Kierując się przedstawioną argumentacją oraz opierając się na treści art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego wyroku.